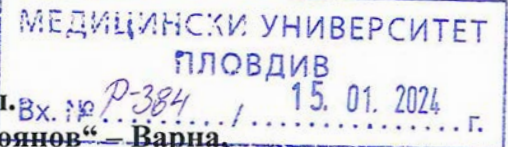


**РЕЦЕНЗИЯ**



От Проф. Елена Грозева Желева, д.п.  
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна,  
Филиал – Сливен, катедра „Здравни грижи“

E-mail: [elena.zheleva@mu-varna.bg](mailto:elena.zheleva@mu-varna.bg), GSM: +

Определена за член на научно жури съгласно:  
Заповед № Р - 3591/06.12.2023г. на Ректора на МУ – Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ професионално направление 7.4. Обществено здраве, докторска програма „Управление на здравните грижи“

**Автор: Мариета Симеонова Владимирова**

**Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка**

**Катедра: „Катедра по Акушерски грижи“**

**Тема: „Компетенции на акушерката в семейното планиране на ромските жени от Пловдивски регион“**

**Научен ръководител:** Доц. Даниела Йова Танева, дм, МУ – Пловдив, ФОЗ, „Катедра по сестрински грижи“, ръководител катедра

**Научен консултант:** инж. Ангелина Георгиева Киркова-Богданова, дм, МУ – Пловдив, ФОЗ, катедра „Медицинска информатика, биостатистика и електронно обучение“

## **1. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЦЕДУРАТА И ДОКТОРАНТА**

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с чл.70 (1) от I. Раздел. Придобиване на образователна и научна степен „ДОКТОР“ в МУ-Пловдив; Правилник на МУ-Пловдив от 28.01.2021 г. и включва необходимият набор от документи на процедурата за защита на дисертационен труд.

Докторантът е приложил **три** публикации, свързани с дисертационния труд, в съавторство, от които на **две** е първи автор, на третата е втори автор.

## **2. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА**

**Мариета Симеонова Владимирова** от 01.08.2014 до 10.09.2018 г. работи като акушерка в гр. Пловдив в УМБАЛ „Свети Георги“ ЕАД, Пловдив, Клиника по Акушерство и гинекология. А като асистент от 10.09.2018 г. и до момента във ФОЗ към Медицински университет гр. Пловдив, в „Катедра по акушерски грижи“. Тя участва активно в обучението на студенти от специалностите „Акушерка“ и «Рентгенов лаборант». Ръководи учебно – практически занятия по учебните дисциплини: „Философия и въведение в сестринските и акушерските грижи“, „Специални акушерски грижи“ на студенти от специалност „Акушерка“; Клинична практика на студенти от специалност „Акушерка“ и „Рентгенов лаборант. Взема участие в провеждането на семестриални и държавни изпити, като член на изпитни комисии.

Завършва през 2014г. с отличен успех във ФОЗ на МУ - Пловдив висше образование на ОКС „Бакалавър“ по специалност „Акушерка“ с професионална квалификация „Акушерка“ в ПН „Здравни грижи“, а по-късно през 2018 г. в МУ-Пловдив

придобива висше образование на ОКС „Магистър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ с професионална квалификация „Ръководител на здравните грижи и преподавател по практика“ в професионално направление “Обществено здраве“.

Придобитите квалификации и преподавателският опит на докторантката са предпоставка за професионалното ѝ развитие в докторска програма „Управление на здравните грижи“.

През 2023г. придобива специалност „Консултант по кърмене и здравословно и диетично хранене“.

Докторантката взема участие в национални обучителни семинари и курсове с цел повишаване на професионалната си квалификация. Участва в два научни проекта.

### **3. АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТИКАТА И ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ НА ПОСТАВЕНИТЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ**

Дисертационният труд е посветен на особено значим и глобален проблем в съвременното акушерство - компетенции на акушерката в семейното планиране на ромските жени от Пловдивски регион. Темата е актуална и практически е ориентирана към увеличаване на информираността и компетенциите по изследвания проблем. Спецификата на изследването изисква изготвяне на мерки за дейността на акушерката по въпросите на репродуктивното поведение и семейното планиране, както и за работата ѝ с ромската етническа група.

В съвременните условия изискванията от високо професионална подготовка, квалификация и придобити личностни и професионални качества на акушерките се повишават. Акушерските грижи са сложни и изискват по-голямо внимание, необходимо е време за обучение на висококвалифицирани специалисти.

Настоящото научно изследване е полезно за изработването на модел на здравно-промотивна политика, насочена към ромските семейства и техните специфични нужди, както и препоръки за повишаване компетенциите на акушерката по въпросите на семейното планиране в ромската общност.

**Докторант Мариета Владимирова** представя акушерката като водещ професионалист по здравни грижи, акцентирайки върху виждането, че през последните години се очертава нейната все по-голямата роля на автономен здравен специалист по проблемите на здравното консултиране. Това издига потребността от постижения в професионалната подготовка на акушерките и провеждането на научни изследвания и въвеждането на иновации за превенция. Академично подготвената акушерка притежава знания, умения и компетентности, позволяващи осъществяване на семейно-консултативна дейност на бременни жени и майки.

Значимостта на дисертационния труд произтича от проучените и анализирани проблеми, касаещи компетенциите на акушерката в семейното планиране на ромските жени, практически насочено, обучение на акушерките, за повишаване на техните компетенции по въпросите на семейното планиране и репродуктивното здраве сред рискови групи от населението

В този смисъл разработената от асистент **Мариета Владимирова** тема е актуална, дисертационна и има своята научна стойност.

### **4. ПОЗНАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА**

Докторантката познава много добре проблема, който изследва. Проучената литература е оценена творчески, ксето ѝ позволява да прави критичен анализ на теоретичните постановки. Литературният обзор, чрез който асистент **Мариета Владимирова** основно проучва проблема за компетенциите на акушерката в семейното планиране на ромските жени от Пловдивски регион, е много обстоен. Теоретичните ѝ

разсъждения са следствие от задълбоченото анализиране на 210 литературни източника, от които 55 на кирилица и 155 на латиница. **Докторантката** оценява творчески литературния материал. Това ми дава основание да считам, че дисертантката е много добре осведомена по разглежданата проблематика.

Литературните източниците са от последните 10 години и отговарят на изискването за съвременност и актуалност.

## 5. МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За постигане целта на дисертационния труд авторката е използвала оригинална изследователска методика, съдържаща изследователски методи – социологически и статистически. Проведеното изследване е комбинирано. Използваните **социологически методи** са: първият етап от проучването е на базата на **анкетен метод**, проведен с две анкетни карти за разкриване на особеностите в семейното планиране и репродуктивното поведение на ромските жени. Във вторият етап на проучването отново е използван **анкетен метод**, проведен с една анкетна карта за оценка компетенциите на акушерката, по въпросите на семейното планиране на ромските жени.

За осъществяване целите на проучването е използван и методът на интервюто. Интервютата са проведени за осигуряване на по-голяма достоверност и пълнота на събираната първична информация.

Изхождайки от целта и задачите на проучването, от обема и вида на данните са използвани **статистически методи: дескриптивна статистика** – за обработка на количествено измеримите признаци; **алтернативен анализ** – за обобщаване на качествено измерими дихотомни данни – оценка на относителния дял в (%). **Параметрични анализи: Т-тест** за две независими извадки. **Непараметрични анализи: метод на Хи-квадрат; Метод на Ман-Уитни и Метод на Крускал-Уолис; и Корелационен анализ.**

За онагледяване на наблюдаваните процеси и явления и илюстриране на съществуващите закономерности е използван MS Excel 2010. Използваното критично ниво на значимост е  $\alpha = 0,05$ . Анализът на данните е извършен с помощта на статистически софтуерен продукт IBM SPSS Statistics v.23.

Проучването е одобрено със Становище на Комисията по Научна етика към Медицински Университет – Пловдив (Изх. № Р – 662/ 21.03.2023г.).

Математико - статистическите методи за обработка и анализ на събраните данни са представени коректно. В проучването са включени **единиците за наблюдение: за технически единици** на наблюдение са избрани АГО на УМБАЛ „Пловдив“ АД; МБАЛ „Свети Мина“-АГО „Весела“; АГ клиника към УМБАЛ „Свети Георги“-ЕАД; УСБАЛАГ „Селена“ и Общностен център за деца и семейства – гр. Пловдив. **Логическите единици** на наблюдение са различни за различните етапи на проучването: **Първи етап** – Логическа единица е всяка жена, самоопределяща се като лице от ромски произход, потърсила помощ в някоя от техническите единици за наблюдение, в периода 2019-2022 година; **Втори етап** – Логическа единица е всяка акушерка, която е дала съгласие да участва в проучването и е попълнила предоставената анкетна карта. За събиране на първичната статистическа информация е използвана **анонимна пряка индивидуална анкета.**

Проучването е реализирано на два етапа, което позволява динамичното проследяване.

Определени са признаците на наблюдение при ромските жени /социално-демографска характеристика, паритет по данни от интервюто, и резултативни признаци/ и изследваните акушерки /социално-демографска характеристика и оценка на

професионалните компетенции на акушерката, свързани със семейното планиране при ромските жени/.

Направен е пълен анализ на показателите, характеризиращи репродуктивното поведение на наблюдавания контингент.

Избраната методика на изследване, позволява на докторантката да постигне поставената цел и да получи адекватен отговор на поставените задачи, които са решени в дисертационния труд.

## **6. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията за докторска дисертация и е представен в общ обем от 160 страници. Дисертацията е композирана от въведение; литературен обзор; цел и задачи; материали и методи; резултати; програма за следдипломно обучение; изводи; приноси; предложения и препоръки; библиография; 5 приложения.

Данните от проучването са илюстрирани с 34 фигури, 11 таблици, 2 схеми и 5 приложения.

**Във въведението**, с изключителна убедителност докторантката поставя значимостта на разработваната проблематика, мотивира нейния избор и набелязва проблемите, които се изясняват в отделните части.

**В литературния обзор** /38 стр./ достатъчно изчерпателно са представени понятията: произход и миграция; численост; бит и култура; ромите по света и акушерската грижа; ромите в България и акушерската грижа; дефиниране на понятието „Компетенция“; компетенции на акушерката; компетенции на акушерката в семейното планиране.

**Анализът на литературния обзор** обобщава важността на проблема, който се определя от широко разпространената етническа група по света и в България. Въпреки различните икономически, политически, демографски, културни и религиозни условия на страните, които населяват, ромите успяват да запазят своята идентичност и специфичен начин на живот. Ромите са рискова група по редица показатели. При тях се наблюдава безработица, бедност, лоши социално-битови условия, пренаселеност, ниска сексуална и здравна култура, ранни бракове, adolescentни бременности, висок паритет. Откриват се данни за рисков репродуктивно поведение, липса на семейно планиране, високо ниво на детска и майчина заболеваемост и смъртност при ромския етнос. Представя се необходимостта от осигуряване на информация на ромската общност в България по въпросите на репродуктивното поведение и семейното планиране. Акцентира се върху важността на практикуващите акушерки да се утвърждават, като висококвалифицирани специалисти с обществено значима полза, предоставящи автономни акушерски грижи и промоция на позитивно за здравето поведение. Очертана е нуждата от изготвяне на програми за допълнително, практически насочено, обучение на акушерките, за повишаване на техните компетенции по въпросите на семейното планиране и репродуктивното здраве сред рискови групи от населението.

**Целта и задачите на изследването** са насочени към проучване и анализиране компетенциите на акушерката в семейното планиране на ромските жени от Пловдивски регион. Целта на предложения труд е формулирана ясно и точно, като за нейното изпълнение са предвидени за решаване 5 задачи.

**Материалите и методите на дисертационното** изследване са представени убедително от асистент **Мариета Владимирова** чрез изследователските методи, които са описани подробно, а основният инструментариум съответства изцяло на общата концепция на изследването. В логически план, подчинен на теоретичното проучване, се разработва от докторантката програма за следдипломно обучение с цел повишаване

компетенциите на акушерката по въпросите на семейното планиране на ромските жени. В представения дисертационен труд логично са изведени обект, предмет на изследването, хипотеза, основна цел, предвидените задачи за решаване.

**В изложението** с обем от 51 страници са представени резултатите и обсъждането на проведеното изследване от **асистент Мариета Владимирова**. То представлява същинската и най-важна част на дисертационния труд и включва: **социално-демографската характеристика на контингента** /възраст на изследвания контингент; местоживеене; образование; семейно положение; възраст на встъпване в брак; социално-икономически статус/; **семейно планиране** /репродуктивно поведение; контрацепция; аборт по желание/; **репродуктивни нагласи; компетенции на акушерките в семейното планиране на ромските жени** /демографска и професионална характеристика; компетенции на акушерката по въпросите на репродуктивното поведение и семейното планиране; нагласи за допълнително обучение на акушерката/. Данните от обширното проучване потвърждават оскъдното минимално изучаване на темите, свързани със семейното планиране. Ниското образователно ниво и ниската здравна култура на ромите са основните трудности, с които акушерките трябва да се справят. **Докторантката** доказва, че акушерките определят работата на здравните медиатори като фактор за повишаване здравната култура на ромските жени. Повечето от рисковите групи са ромски. Най-малко обсъжданата тема между акушерките и ромските жени е тази за планиране големината на семейството, а семейното консултиране е пропуск в обучението на акушерките. Това обуславя необходимостта от допълнително обучение с фокус върху семейното планиране /консултиране/ за повишаване на компетенциите на акушерката за работа с малцинствени групи.

**Асистент Мариета Владимирова** установява ролята на акушерката в промоцията на семейното планиране сред ромските жени и я оценява като особено важна. Доказва, че с напредване на възрастта и трудовия стаж на работещите акушерки тенденцията е да се омаловажава семейното планиране на ромските жени.

Задълбоченият и обобщен анализ на резултатите от научното проучване, позволява на докторантката възможността да изготви „**Програма за следдипломно обучение на акушерки**“ за разширяване на техните компетенции в семейното планиране при маргинални етнически групи от населението. Тя доказва, че въвеждането на програмата ще повиши квалификацията на акушерките за работа с ромската етническа група по проблемите на репродуктивното поведение и планиране на семейството. А това дава възможности за оптималното откриване на потенциалните проблеми и изготвяне на акушерски модел на грижа, като се даде възможност за оптимално прилагане на здравни интервенции и намаляване на рисковото поведение на ромите по отношение на здравето.

Дисертационният труд завършва с изводи, приноси, предложения и препоръки, които са резултат от направеното проучване, получените резултати и тяхната интерпретация.

Предложенията и препоръките докторантката отправя в четири направления към Министерството на здравеопазването, Министерството на образованието и науката, Министерския съвет и Министерството на труда и социалната политика.

## **7. ПРИНОСИ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТКАТА ЗА НАУКАТА И ПРАКТИКАТА**

Дисертационният труд и приносите в него са резултат от дългогодишната работа и научните търсения на докторантката, поради което считам, че в голяма степен те са лично нейно дело.

**Докторантката** извежда три основни групи **приноси: научно-теоретични** /проведеното комплексно медико-социално ретроспективно анамнестично проучване доказва компетенциите на акушерката в семейното планиране на ромските жени от Пловдивски регион. Направеният сравнителен анализ показва репродуктивното поведение и семейното планиране на ромските жени за периода 2004-2023 година/, **с потвърдителен характер** /потвърдени са тенденции при репродуктивното поведение и семейното планиране на ромския етнос, както и влиянието на ромските майки върху възпроизводителното поведение на техните дъщери/ и **с приложен характер** /разработена е програма за следдипломно обучение на акушерките по семейно планиране и репродуктивно здраве при маргиналните етнически групи; формулирани са конкретни препоръки към институциите у нас, с цел въздействие не само върху етноса, но и върху специалистите, имащи отношение към здравното образование и здравните грижи сред ромите/.

Изведените **приноси в дисертационния труд** са значими за науката и практиката. Докторантката предвижда внедряване на установените липсващи компетенции на акушерката в семейното планиране на ромските жени в практиката. Налични са перспективи за развитие.

## **8. ПРЕЦЕНКА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

Представените **три публикации** са в научни списания. В двете от публикациите дисертантката е първи автор, а в третата е втори. Едната е в международно издание. **Асистент Мариета Владимирова** има 1 участие в международна научна конференция в чужбина. Броят и качеството на публикациите напълно съответстват на изискванията на МУ-Пловдив за публична защита и в голяма степен отразяват постигнатите резултати и същността на дисертационното изследване.

Давам висока оценка за личното участие на докторанта в проведеното дисертационно изследване, формулираните приноси и получените резултати, които са негова лична заслуга.

## **9. ЛИЧНО УЧАСТИЕ НА ДОКОРАНТКАТА**

Видни са личното участие и заслуги на докторантката в проведеното дисертационно изследване, формулираните приноси и получените резултати.

## **10. АВТОРЕФЕРАТ**

Авторефератът напълно отговаря на съдържанието и структурата на дисертацията и подчертава най-значимите ѝ приносни аспекти.

## **11. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ**

Нямам критични забележки и препоръки към проведеното дисертационно изследване и представеният комплект материали за рецензиране.

## **12. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ**

Споделям положителните си лични впечатления от **асистент Мариета Владимирова**.

## **13. ПРЕПОРЪКИ ЗА БЪДЕЩО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИТЕ ПРИНОСИ И РЕЗУЛТАТИ**

Препоръчвам на **асистент Мариета Владимирова** за бъдещо използване на научните и научно-приложни приноси на дисертационното изследване в нейното академично израстване.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на асистент **Мариета Симеонова Владимирова** се отличава с редица достойнства в теоретичен и експериментално-приложен план. Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в потвърждение на изследователската хипотеза.

Считам, че той напълно отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Пловдив.

Дисертационният труд показва, че докторантката **Мариета Симеонова Владимирова притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Управление на здравните грижи“ като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“* на **Мариета Симеонова Владимирова** в докторска програма по „Управление на здравните грижи“

29.12. 2023 г.  
гр. Варна

Рецензент:  .....  
Проф. Елена Желева, д.п.